

В.І. Кириленко, д-р екон. наук, проф.,
Л.М. Кириленко, канд. екон. наук, доц.

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Досліджуються проблеми формування національної інформаційної економіки.

Problems of formed of national information economy are investigate.

Ключові слова: інформація, економічна інформація, інформаційна економіка, економічна стратегія

Keywords: information, economic information, information economy, economic strategy.

Розуміння сутності, змісту, ролі і місця інформації в сучасній економіці вимагає врахування двох передумов: по-перше, інформація завжди відігравала в житті людини і суспільства велику роль, тобто це атрибут будь-якої економічної системи; по-друге, лише на певному етапі історичного розвитку інформація виокремлюється в самостійний об'єкт, з приводу якого в силу об'єктивної необхідності у суспільстві виникають економічні відносини, змінюється структурне співвідношення між енергією, матерією та інформацією як фактора зростання.

Мета статті – виявлення особливостей стратегії формування ринку інформаційних послуг в економіці України.

Проблемі інформації, інформатизації та інформаційній революції як економічним категоріям приділено значну увагу в економічній літературі як у зарубіжній так і вітчизняній. До видатних вчених в даній галузі науки відносяться роботи Дж. Бодріяра, З. Бжезинського, Р. Вайбера, М. Кастельса, Ф. Махлупа, Е. Тоффлера та інших. Обсяги статті не дають можливості викласти усі підходи до новизни сучасного інформаційного суспільства в різних концепціях. Однак необхідно зупинитись на тих суперечливих проблемах розвитку ринку інформаційних послуг та елементів інформаційної економіки в Україні.

Ясне розуміння змісту систем, що саморозвиваються (до них відноситься ринок), та їх властивостей необхідно розглянути такі поняття як становище системи, час, енергія, інформація. Чітке визначення даних категорій дає можливість виразити функціональні залежності змінних елементів економічних систем, що саморозвиваються, таких як ринок інформаційних послуг, у досить простій та зручній формі. На перший погляд дані поняття знаходяться за межами суспільствознавства, однак без них не можливо усвідомити принципи саморозвитку і достатньо точно оцінити засновані на них методи та моделі. Рамки статті не дають можливості розглянути методологію взаємозв'язку цих надзвичайно широких категорій, тому зупинимось лише на розумінні поняття «інформація».

Інформація є здатністю передбачати перетворення становищ системи. Вона показує, в яке становище перетворюється дане становище і тим самим описує

зроблений системою вибір. Усі попередні становища системи були відібраними, і тому уся інформація про них має зберігатися у пам'яті дійсного становища системи. Виявленням даної інформації і займається наука. Дійсне становище системи може містити інформацію про майбутні її становища тільки в тій мірі, в якій попередня історія системи визначає вибір наступних становищ.

Наука – основний національний пріоритет розвинених країн світу. Все це однаковою мірою відноситься і до фундаментальної науки, і до прикладної галузевої науки. Незважаючи на негативні наслідки соціально-економічних трансформацій інтелектуальний потенціал України і зараз лишається досить потужним.

Перехід до інформаційного суспільства, що базується на інформаційно-інтелектуальних технологіях, коли інформація і знання стають основним ресурсом, потребують від науки й освіти постійного розвитку, швидкого реагування на виклики часу, динамічних зв'язків між наукою, освітою та економікою, необхідність розробки цілісної концепції модернізації науки, освіти і становлення економіки на нових технологічних укладах. Взаємопов'язані перетворення мають забезпечити комплексну перебудову науки на основі конкретних заходів щодо її організації, функціонування, підвищення ефективності.

Для цього необхідно, насамперед, розробити нову національну наукову політику, визначити пріоритетні напрямки, етапи й основні принципи розвитку.

Кадровий потенціал науки завжди був сильною стороною держави і протягом багатьох років визначав місце України серед провідних європейських країн: за чисельністю науковців - близько 0,54 % від чисельності економічно активного населення (в тому числі, за чисельністю дослідників - 0,41 %). Забезпеченість науковими кадрами в Україні й зараз відповідає рівню таких європейських країн, як Іспанія, Польща, Чехія, Угорщина, однак їх більш, ніж вдвічі менше за середнє значення цього показника в західноєвропейських країнах. Потребує суттєвого оновлення матеріально-технічна база наукових установ.

Суспільство, не здатне забезпечити стійких позицій за основними напрямками сучасної науки, перетвориться на науково-інформаційну колонію розвинених країн і буде знаходитися від них в економічній та технологічній залежності.

Більшість економістів Західної Європи вважає, що економічне зростання можливе завдяки впровадженню в економіку нових ідей і розвитку нових технологій. Принципово новим є те, що в економіку стали включати не тільки технології, а і весь механізм виробництва знань, тобто економіка знань – це не тільки економіка виробництва. Це і університети, і фундаментальна, і прикладна наука, і система комунікацій, і патентна система, це також дослідження і розробки, – це величезний взаємопов'язаний, комплементарний комплекс.

Сьогодні економіка знань визначає розвиток суспільства і кидає виклик традиційній концепції ринку, оскільки поширити ринкові закони на знання неможливо. Знання володіють здатністю розповсюджуватися безмежно, оскільки обмін ідеями призводить до примноження знань кожного індивідуума. Зрештою система освіти

також формує економіку знань. Фахівці тільки зараз починають розуміти, яке місце займає економіка знань у сучасному суспільстві.

Останнім часом на суспільний розвиток впливають два чинники: розвиток ринкових відносин і знання, які формують суспільство знань, тобто таке суспільство, в якому кожна людина їх виробляє або споживає. Поєднання понять ринкової економіки та економіки знань призводить до осмислення необхідності формування нових понять інформаційного суспільства.

Важливою проблемою науково-технічного розвитку суспільства є процес отримання, нагромадження і ефективного використання знань та інформації. Перехід від технологій обробки інформації до технологій перетворення цієї інформації в систему знань можливий тільки на основі глибокого пізнання сутності інформаційного феномена та інформаційно-інтелектуальних технологій. Саме цим і визначається напрям розвитку інтеграції інформаційного забезпечення як засобу переходу від матеріальних носіїв (баз даних, баз знань, автоматизованих технологій) до технологій інтелектуального виробництва. Інформаційні технології та телекомунікаційні мережі, з одного боку, слугують показником науково-технічного прогресу розвитку суспільства, з іншого, можуть сприяти трансформаціям у суспільстві і тим самим прискорювати його розвиток. Знання мають незаперечні переваги порівняно з матеріальними ресурсами – фундаментом попередніх формаций суспільства. Матеріальні ресурси на відміну від інформаційних ресурсів жорстко підкоряються законам збереження.

Соціально-економічна структура суспільства, що базується на інформаційній економіці, вже за своєю суттю уникає більшості соціально-економічних і екологічних проблем і в потенціалі припускає експоненціальний розвиток суспільства за законом: «знання - породжують знання».

Головними перешкодами, які заважають вітчизняній науці стати одним з основних джерел економічного розвитку країни є такі фактори: домінування в нашій економіці галузей з низьким рівнем доданої вартості; реалізована в Україні модель економічної реформи, яка в основному зводилася до перерозподілу накопиченого національного багатства, перетворення народної власності у власність незначної кількості людей; недостатня виконавча дисципліна.

Отже, у системі економіки знань, одне з провідних місць займає освіта, як джерело інтелектуального капіталу та інноваційного потенціалу нації, як основний засіб індивідуального засвоєння соціальних навичок та кваліфікації. Освіта, підготовка кадрів, виховання і розвиток творчих здібностей – це основні напрями формування людського капіталу, який є джерелом стратегічної конкурентоспроможності та суспільного надбання.

Освіта – це не лише знання, це й формування духовно розвинутої особистості, громадянина, рівнем розвитку якої і визначається стан громадянського суспільства. Українська освіта характеризується наявністю серйозних недоліків, зокрема низька заробітна плата вчителів і викладачів, дефіцит викладацьких кадрів, недостатня матеріально-технічна база, слабка оснащеність навчальних закладів комп'ютерами.

Інформатизація і комп'ютеризація цих закладів має супроводжуватися удосконаленням методики навчання, умінням поставити на службу власній освіті програмно-апаратне забезпечення.

«Розвиток та удосконалення системи освіти і науки відповідно до сучасних загальноцивілізаційних вимог має забезпечувати інтеграцію України у світовий науковий та освітній простір. Розвиток освіти у передових країнах супроводжується глибокими перетвореннями як в організації, так і в суті навчального процесу. І хоча Україна залишається на індустріальній стадії, її освітня політика, вся робота щодо удосконалення організації і змісту навчання має будуватись з урахуванням тенденцій, які виразно проявились у процесі становлення і функціонування постіндустріального суспільства. Один із головних напрямів - оволодіння інформаційно-інтелектуальними технологіями і запровадження їх у навчальний процес», - акцентує академік А.Чухно []. Освіта у XXI столітті – це не просто гуманітарна справа, це і великий бізнес, і велика політика.

Враховуючи беззаперечну роль науки у розвитку суспільства у створенні новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, держава має здійснити низку заходів з метою збереження і посилення науково-технологічного потенціалу. Фінансування науки у розмірі менше 1 % ВВП не призводить до її розвитку.

Сфера наукової і науково-технічної діяльності потребує реформування, її необхідно привести у відповідність до сучасних ринкових умов суспільного розвитку.

Рушійні сили нової економіки в сучасному уявленні це навички та нові ідеї. В українському варіанті – це країна металургів, шахтарів та будівельників. Адже головні економічні надії тут на металургію та інфраструктурні проекти Євро 2012.

Абревіатура GRIN, якою позначають нові перспективні економічні пріоритети – гено, робо, інфо, нано (технології) – в лексиконі українських політиків ще навіть не з'являлася.

Освіта та наука – це речі, на яких економити не можна, бо вони закладають підвалини майбутнього зростання. «Це – за словами Президента США Обама – скорочення дефіциту шляхом скорочення наших інвестицій у сферу інновацій та освіти, це те ж саме, що зменшення ваги перевантаженого літака шляхом викидання його двигуна. Це може спочатку дати відчуття легкості польоту, але падіння не уникнути» .

Необхідно негайно оголосити курс на відкриття та вирощування в країні талановитих студентів, які здобувають освіту, неважливо де, в країні чи за її межами, вони мають повернутися додому та стати конкурентними. Це стратегічне бачення основного ресурсу майбутнього – людини.

Ми просто зобов'язані ставити завдання зробити модним професію вчителя, викладача, апелюючи до українського патріотизму.

Натомість дискурс в освітній сфері України має зовсім інші акценти. Всім очевидно, що за кілька років в країні буде гострий дефіцит кваліфікованих вчителів. Та й методика викладання шляхом простої начитки інформації в світі Google та Вікіпедії

не витримує жодної критики. Очевидно, що технічне оснащення шкіл та ВНЗ не має нічого спільного з сучасними технологіями.

Базовий інстинкт самозбереження мав би мотивувати українську владу почати дискусію про реальну реформу освіти, про нові методи викладання, про нові програми, які б уможливили українським студентам бути в загальносвітовому дискурсі, про технологізацію освітнього процесу.

Без цього країна не просто лишатиметься глибоко провінційною, вона втрачатиме бодай шанс на конкурентоспроможність. Без цього вона і далі стрімко втрачатиме свій головний ресурс – людський. Йдеться про талановиту молодь, яку радо приймають західні університети, але з яких вже мало хто повертається.

Вкрай необхідним є швидке впровадження технологічних інновацій. В першу чергу в енергетиці. Прориви у дослідженні чистої енергетики переростуть у робочі місця в галузі чистої енергетики, якщо підприємства знатимуть, що існує ринок збуту для їхньої продукції.

Далі – надшвидкісні залізниці, бездротовий зв'язок, Інтернет для переважної кількості населення. Всі ці інвестиції – в інновації, в освіту та в інфраструктуру – зроблять країну кращим місцем для бізнесу та створення робочих місць, врешті-решт для життя. Плюс – максимальна економічна свобода та зведення до мінімуму державного регулюванням бізнесу.

Про те, які відповіді дав новий податковий кодекс на питання зменшення регулювання в Україні – написано чимало. Про інфраструктурні проекти поки говоримо лише на рівні будівництва доріг та аеропортів, і здебільшого в контексті Євро.

В енергетиці лише починаємо вести мову про видобуток власного газу у Чорному морі та сланцевого газу в Карпатах. Всі інші дискусії вельми традиційні – довкола ціни на російський газ.

Висновки. Без прийняття негайних рішень теперішньою владою щодо формування економіки знань на основі глибокого реформування освіти країни залишиться глибокою провінцією. Важливо створити економічні стимули та інституційний режим, що заохочують до ефективного використання національних і глобальних знань в усіх секторах економіки. Необхідні ефективна інноваційна система, що об'єднує в єдиний комплекс економіку, наукові, академічні та дослідницькі центри та інфраструктура, яка поєднує елементи інноваційної системи між собою та із зовнішнім середовищем. Непересічна роль держави як ініціатора та координатора процесів розбудови економіки на основі нових знань.

Література:

- 1.Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура: Пер с англ. под науч. ред. О.И.Шкаратана / М.Кастельс. – М.: ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
- 2.Чухно А.А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України / А.А. Чухно. - К. : Логос, 2003. - 631 с.
- 3.Сюмар В. Про що мав би говорити Янукович, але говорив Обама // Українська правда. Електронний ресурс: <http://www.pravda.com.ua/articles/2011/02/28/5968610/>